

Zpráva o činnosti Centra pro československá exilová studia za rok 2003

Tomáš Motlíček

Centrum pro československá exilová studia (dále jen CČES) při Katedře historie Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci dovršilo v roce 2003 deset let své činnosti. Zhodnocení aktivit CČES v prvním decenniu vyznívá pozitivně.¹ Olomoucké pracoviště se v nemalé míře podílelo na prohloubení studia české a slovenské emigrace (exilu), která je nedílnou součástí československých dějin 20. století. Stále rostoucí zájem o dějiny emigrace a krajanského hnutí dokazuje nejen periodicky se zvyšující badatelské využití archivního materiálu deponovaného v CČES vědeckými pracovníky, ale v posledních letech je patrný nárůst zájmu o exilovou problematiku ze strany studentů historie, politologie, sociologie, bohemistiky a dalších převážně filologických oborů. Jejich výstupy v podobě diplomových či disertačních prací jsou důležitým příspěvkem k poznávání života krajanů, kteří si zvolili život v zahraničí. Časté dotazy adresované olomouckému pracovišti z řad laických zájemců rovněž dokazují stoupající interest o problematiku českého a slovenského exilu, což do jisté míry souvisí i se skutečností, že sdělovací prostředky si začaly více všimnout života a osudů krajanů. Tato fakta opravňují existenci CČES a vypovídají o jeho uplatnění a úloze při poznávání jedné stránky našich dějin. CČES zůstává i nadále jediným specializovaným vysokoškolským pracovištěm v České republice, které se systematicky věnuje výzkumu a dokumentaci exilu.

Do vědeckého výzkumu se v roce 2003 zapojili především následující členové katedry historie: prof. PhDr. Miloš Trapl, CSc. (ředitel CČES), doc. PhDr. Ivo Barteček, CSc., doc. dr. František Hanzlík, CSc., PhDr. Karel Konečný, CSc., doc. PhDr. Miloš Kouril, Mgr. Monika Mandelíčková, Mgr. Tomáš Motlíček, PhDr. Arnošt Skoupý, CSc. a další externí spolupracovníci.

Jmenovaní vědečtí pracovníci dokončovali a plnili v předchozích letech rozpracované vědeckovýzkumné a dokumentační úkoly.

Již bylo řečeno, že rok 2003 byl ve znamení zvýšeného počtu zájemců o studium v archivu CČES. Vedle samotných badatelů CČES navštívili: M. Povolný, předseda Rady vzájemnosti Čechů a Slováků, Miloslav Rechcigl, prezident Společnosti pro vědy a umění, Jan Kratochvíl, předseda správní rady K 2001, o.p.s.

¹ Srov.: MOTLIČEK, Tomáš: *Centrum pro československá exilová studia při Katedře historie Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci*. In: *Studie z dějin emigrace z českých zemí*. Sborník studentských prací Olomouc 2003, s. 193–207.

Mimo pravidelného publikování odborných statí jednotlivými spolupracovníky byly realizovány a k tisku připraveny dvě publikace. Autorský kolektiv M. Trapl, A. Skoupý a M. Kouřil připravili do tisku první díl monografie *Československá emigrace a krajanské hnutí ve Švýcarsku v letech 1945–1989, I., od května 1945 do srpna 1968*. Studie zachycuje poprvé systematicky vývoj našeho krajanského a exilového hnutí ve Švýcarsku ve druhé polovině 20. století. K druhému knižnímu počínu CČES náleží *Studie z dějin emigrace z českých zemí. Sborník studentských prací*. Sborník prezentuje původní výzkumy olomouckých studentů – historiků.

Již třetím rokem pokračovali řešitelé v plnění vytýčených úkolů v rámci výzkumného záměru – *Výzkum a emigrace z českých zemí v novověku* (garant M. Trapl) – uděleného CČES Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy ČR (2001–2006). Výzkumný záměr teritoriálně pokrývá nejdůležitější světové oblasti, kam směřovala od konce 18. století česká emigrace. V centru badatelsko-výzkumného zájmu leží především čtyři teritoria: západní Evropa, středovýchodní Evropa, Latinská Amerika a Severní Amerika.

V rámci výzkumného záměru pokračovali M. Trapl, A. Skoupý a M. Kouřil ve studiu československé emigrace a krajanského hnutí ve Švýcarsku. Několikaletý výzkum potom shrnuli do výše uvedené monografie. I. Barteček dokončoval výzkum směřovaný k české krajanské komunitě ve Venezuele, a to na příkladu hlavního města Caracasu. K. Konečný studoval české archivní materiály deponované v archivech a knihovnách v USA. Kromě jiného se zaměřil na osudy československých důstojníků v USA.

Vědeckovýzkumné aktivity přímo souvisely se zahraničními cestami členů CČES a jejich účastí na mezinárodních konferencích a sympóziích. Ve dnech 9.–23. 5. 2003 se účastnili studijního pobytu v USA M. Trapl, K. Konečný a F. Hanzlík. Cílem jejich cesty byla města Chicago a Washington. Na univerzitě v Chicagu báдали v Archivu Čechů a Slováků v zahraničí (ACASA) a navázali kontakt s dr. Zdeňkem Hrubanem. Seznámili se především s prameny o politických stranách v exilu a československých důstojnících v exilu. Ve Washingtonu potom studovali v Kongresové knihovně a navštívili sídlo Společnosti pro vědy a umění (SVU), kde jednali s jejím prezidentem M. Rechcíglem o organizaci kongresu v Olomouci v roce 2004. S kongresem Společnosti pro vědy a umění byla spojena i služební cesta I. Bartečka a K. Konečného do USA ve dnech 21.–29. 6. 2003, kde reprezentovali CČES na 21. kongresu (26.–28. 6. 2003) Společnosti pro vědy a umění v Cedar Rapids v Iowě. Členové katedry historie rovněž navštívili Immigration History Research Center v Minneapolis, a jednali s pracovníky archivu o možnostech spolupráce na výzkumu problematiky emigrace z českých zemí.

Mezinárodní konference České a slovenské archivní materiály v Americe a jejich uchování konaná 22.–23. 11. 2003 ve Washingtonu byla cílem služební cesty K. Konečného, který opět zastupoval CČES. Ve svém referátu seznámil účastníky s historií a aktivitami CČES. Vedle toho přednesl příspěvek o výzkumu politických stran a o československých důstojnících v exilu. Výstupy budou publikovány ve sborníku z konference.

V rámci výzkumného záměru absolvoval studijní cestu do Venezuely (Caracas) ve dnech 21.–17. 11. 2003 I. Barteček, jenž pokračoval ve svém dlouhodobém výzkumu o české krajanské komunitě ve Venezuele na příkladu hlavního města Caracasu. Mimo jiné se zúčastnil jednání s předsedou Venezuelsko-české asociace V. Sýkorou. Návštěvy Universidad Monteávila v Caracasu a Universidad de los Andes v Méridě sledovaly možnosti spolupráce mezi Filozofickou fakultou Univerzity Palackého a venezuelskými univerzitami.

V termínu od 9.–23. 5. 2003 (Minneapolis, USA), organizováno americkými přáteli CČES: American Fund for the Czech Republic, Citizens Committee on Migration, Immigration Research Center. Pracovní sídlem v Elmer Anderson Building, 1000 University Avenue s Immigration History Research Center. Pracovní sídlem v Elmer Anderson Building, 1000 University Avenue s Immigration History Research Center.

M. Trapl, A. Skoupý a M. Kouřil se účastnili sympozií o československé emigraci a krajanském hnutí ve dnech 13.–15. 6. 2003 v Elmer Anderson Building, 1000 University Avenue s Immigration History Research Center. Na sympoziu vystoupili s přednáškami o československé emigraci a krajanském hnutí v letech 1948–1989: aktuální problémy.

Z dalších aktivit CČES byly zřízeny internetové stránky o činnosti a spolupráci s americkými přáteli CČES.

CČES se v roce 2003 účastnil dialogu K 2001: První desetiletí v lednu (trvala do 15. 1. 2003) a slovenského exilu v roce 2003 (15. 1. 2003) v rámci etapu výstavy, která byla otevřena 15. 1. 2003. Scénář výstavy bude zpracován v souvislosti s účastí CČES na české pracovníci i Česká republika FF UP I. Bartečkem a K. Konečným. Oba představitelé CČES se účastnili brněnské výstavy. M. Trapl se účastnil desetileté činnosti CČES.

Již koncem roku 2003 Společnosti pro vědy a umění (SVU) Garantem za českou republiku byl jmenován K. Konečný.

Nedílnou součástí činnosti CČES byli pracovníci archivu o možnostech spolupráce na výzkumu problematiky emigrace z českých zemí. T. Motlíček zastupoval CČES se především na nejvyšší úrovni. Došlo k inventarizaci a digitalizaci. Další fondy byly poskytnuty pracovníkům o jejich studiu.

Archivní materiály z výstavy budou dále zpracovány v roce 2004 olomouckými pracovníky. obohatí stávající fondy CČES. Předání zbývajících

V termínu od 9.–20. 11. 2003 pobývala M. Mandelíčková na University of Minnesota (Minneapolis, USA), kde se zaměřila především na studium archivních materiálů (fondy: American Fund For Czechoslovak Refugees, Assembly of Captive European Nations, Citizens Committee on Displaced Persons, Kenneth Dexter Miller) v Immigration History Research Center. Pracoviště funguje při uvedené univerzitě v rámci College of Arts se sídlem v Elmer Andersen Library. M. Mandelíčková se zasadila o prohloubení spolupráce s Immigration History Research Center. Sjednala výměnu časopisů a knih mezi tímto pracovištěm a CČES.

M. Trapl, A. Skoupý a M. Kouřil se účastnili symposia *Exil a emigrace 1933–1989* konaného ve dnech 13.–14. 11. 2003 v Praze pod záštitou Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR. Na symposiu vystoupil také doc. V. Prečan, který ve svém příspěvku *Československý exil 1948–1989: aktuální stav výzkumu* pohovořil kromě jiného i o významu CČES.

Z dalších aktivit CČES za rok 2003 je třeba připomenout, že na podnět M. Mandelíčkové byly zřízeny internetové stránky CČES – <http://exil.upol.cz/>, které podávají základní informace o činnosti a struktuře olomouckého pracoviště a jeho archivních fondech.

CČES se v roce 2003 aktivně podílelo na rozsáhlém projektu Společnosti pro kulturu a dialog K 2001. První etapa výstavy *Československý exil 20. století* byla zahájena v Brně v lednu (trvala do března) 2003. Realizace nabídla široké veřejnosti osudy českého a slovenského exilu v letech 1900 až 1948. Spolupráce s CČES byla dohodnuta i na další etapu výstavy, která by měla být uskutečněna na konci roku 2005 a začátku roku 2006. Scénář výstavy bude v druhé části mapovat československý exil v letech 1948 až 1989. V souvislosti s účastí CČES na projektu *Československý exil 20. století* navštívila olomoucké pracoviště i Česká televize Brno. Rozhovor s ředitelem CČES M. Traplem a děkanem FF UP I. Bartečkem vysílala Česká televize v rámci Týdne v regionech dne 18. 1. 2003. Oba představitelé CČES přispěli do druhého a třetího dílu publikace vydané u příležitosti brněnské výstavy. M. Trapl a T. Motlíček poskytli rozhovor Českému rozhlasu. Hovořili o desetileté činnosti CČES a výzkumu československé emigrace a exilu.

Již koncem roku 2003 se CČES začalo podílet na organizaci 22. světového kongresu Společnosti pro vědy a umění, který se bude konat v Olomouci ve dnech 28. 6.–2. 7. 2004. Garantem za českou stranu je děkan FF UP I. Barteček. Organizačním tajemníkem kongresu byl jmenován K. Konečný.

Nedílnou součástí CČES je archiv, který prošel v průběhu roku 2003 podstatnými změnami. T. Motlíček zahájil celkovou reorganizaci stávajícího archivního uspořádání. Zaměřil se především na nejrozsáhlejší fond *Rada svobodného Československa* (skartace a soupis). Došlo k inventarizaci veškeré časopisecké a novinové produkce deponované v archivu. Další fondy byly prozatím uspořádány tak, aby mohly být zpřístupněny případným zájemcům o jejich studium.

Archivní materiály se rozrostly především zásluhou darů L. Kolina z Vídně, jenž daroval další část z archivu Československé sociální demokracie v exilu. L. Kolin se zavázal předat v roce 2004 olomouckému pracovišti rozsáhlý soubor písemností, který významnou měrou obohatí stávající fondy archivu CČES. M. Povolný během své návštěvy Olomouce přislíbil předání zbývajících písemností Rady svobodného Československa do archivu CČES.

Do CČES nadále docházely exilové noviny a časopisy: *Zpravodaj, časopis Čechů a Slováků ve Švýcarsku*, z Kanady potom *Nový domov – New Homeland, Kanadské listy* a *Dobry den*.

Příruční knihovna CČES byla doplněna o nejnovější knižní produkci. M. Mandelíčková nakoupila pro knihovnu vybrané publikace v rámci své účasti na *Civic Education Project*. Knihovna se rozrostla i díky darům pana dr. Leopolda Rozbořila z USA, který je již několik let v kontaktu s olomouckým pracovištěm a pravidelně zasílá drobné materiály pro archiv i knihovnu.

Nadační fond CČES i nadále spravoval Ing. Zdeněk Aulehla, CSc.

Mgr. Tomáš Motlíček
CČES
Křížkovského 12
772 80 Olomouc
e-mail: exil@ffnw.upol.cz

První malé „půlk
středoškolských prac
v rodném domku Fra
roku dvoustého výro
nout znovu a znovu
o minulost obce, reg
sebou při osobním se
resovanou veřejnosti
z něhož historik vyk
kterým se pravidelně
studentstva.

Čtenice r. 2002 v
s 31 pracemi. Počet
kvalita prací, objevn
du stále ještě není do
dek konzultanta. Stu
na Moravě, Valašské
Bílovce, Mikulova, P
(např. z Prachatic, P

Akce je registro
publiky.

V tomto roce po
dopisem tehdejšího
počáteční krok a prv
zprávu s přehledem
ciální kontakt s prof
jménem Učené spol
nosti a zdravotní dů

Přesto se studen
sledovali PhDr. Jiří
ho žena PhDr. Květu
vanou přednáškou n

Studenti předsta
ve zvolené problem